

Az al-Shabaab és a szomáliai klánrendszer kapcsolata

PINTÉR TIBOR

Bevezető

Afrika Szarvának a legkritikusabb pontja biztonsági szempontból Szomália. 1990-től anarchia uralkodott, ahol a különféle milíciák és szövetségek csaptak össze egymással a polgári lakosságot sem kímélve. Ekkor nemzetközi jogi értelemben a bukott államok kategóriájába süllyedt az ország. Az új évezred beköszöntével az Iszlám Bíróságok Szövetsége vált az uralkodó hatalommá Szomáliában, azonban az uralmuk rövid életűnek bizonyult, mivel egy intervenció s tömörülés véget vetett ennek. Ekkor lépett a színre az al-Shabaab. Ez a szervezet máig meghatározó, habár 2011-hez képest jelentős területi veszteségeket szenvedett el. A másik vizsgálati alany maga a klánrendszer, amely az egész szomáliai társadalmi életet behálózza és irányítja. Kettejük kapcsolata mára már igen jelentős, hiszen ahhoz, hogy ma bármely hatalom erős maradjon Szomáliában, nélkülözhetetlen a klánrendszerhez való alkalmazkodás. Az al-Shabaab ezt hamar felismerte, azonban ez a viszony igencsak sérülékeny.

Dolgozatomban azt vizsgálom, hogy az al-Shabaab túl tudja-e szárnyalni a klánrendszert, ahogy azt létrejöttékor hangoztatta. Arra is kitérek, hogy milyen lehetőségei vannak a jelenlegi kormánynak a szervezet felszámolását illetően. Munkám a két fél bemutatásával kezdődik, hiszen ez a kapcsolatuk vizsgálata szempontjából elengedhetetlen fontosságú. Röviden felvázolom a milicista szervezetet, a klánrendszer felépítését és a fontosabb jellemzőit. Utóbbinál elsősorban Joakim Gundel munkásságát használom fel, mivel 2006-ban¹ és 2009-ben² megjelent munkái igen részletes betekintést nyújtanak a klánrendszer felépítésébe és működésébe. Hozzá kell tenni, hogy az al-Shabaabról kevés információ érhető el, ezért kevés forrás is állt a rendelkezésemre. A szervezet pénzügyi helyzetét tekintve a Hiraal Institute által kiadott cikket használtam fel,³ mivel egy igen alapos és átfogó munkát végeztek e téren.⁴

Az al-Shabaab

Maga az al-Shabaab név egy arab kifejezés, jelentése a fiatalok, a fiatalság. A megalakulása 2003-ban kezdődött. Egyesek ragaszkodnak ahhoz, hogy már megalakultak, mire az ICU bevette a fővárost, míg mások szerint a főváros eleste után került erre sor. Ami biztos, hogy 2003–2007 között bukkant fel. Erkölcsileg, lelkiileg és katonailag az al-Itihaadtól ered és a fiatalokból álló csoport jelentős részét képezte az ICU seregének. 2003-ban kapcsolatba léptek Osama bin

---

¹ GUNDEL 2006.

² GUNDEL – ACCORD 2009.

³ HIRAAL INSTITUTE 2018b.

⁴ Fontos megjegyezni azt, hogy a klánok, személyek, városok, szervezetek nevei esetében az angol változatot használom a dolgozatomban.

Ladennel, hogy megnyissák az al-Kaida kelet-afrikai ágát.⁵ Valószínűleg az ICU (Iszlám Bíróságok Szövetsége) veresége radikalizálhatta az al-Shabaabot, ami visszavonult délre, ahol elkezdte megszervezni a gerilla támadásait az etióp hadsereg ellen. Így fordult elő, hogy a mérsékeltbb iszlám mozgalom viszonylag jelentéktelen részéből az ország egyik legerősebb és legradikálisabb fegyveres frakciója lett. Az iszlám nacionalista harcosok száma 2006–2008 között 400-ról több ezerre duzzadt, emelve ezzel az al-Shabaab rangját. Ebben a periódusban alakult ki az al-Kaidával való kapcsolata. A csoporton belüli frakciók különböző célokkal rendelkeznek, azonban a szervezet egésze továbbra is egy iszlám jogon alapuló Szomália létrehozására törekszik.⁶

Jelenleg az al-Shabaab igen ellenállónak mondható, ami egyre inkább aggasztja a nemzetközi közösséget. Így az Amerikai Egyesült Államok 2017 tavaszán légitámadásokat hajtott végre a feltételezett al-Shabaab táborok ellen. A szervezet továbbra is uralja a főváros környéki vidéki területet, aminek komoly stratégiai jelentősége van. A kormányra és a katonai személyzetre komoly veszteségeket tud mérni, katonai bázisokba tudnak behatolni, ahol fegyvereket és egyéb felszereléseket zsákmányolnak, amit arra próbálnak felhasználni, hogy az AMISOM (Afrikai Unió Szomália Missziója) erőit kiszorítsák a térségből és a kormány befolyását megszüntessék.⁷

Az általa ellenőrzött területeken a saját sarija értelmezésében irányít, különféle szórakoztatói tevékenységet tilt be, mint például filmeket, zenéket, a khat értékesítését (amit gyakran rágnak és narkotikus hatása van), dohányzást és a szakáll leborotválását. Kövezést és amputációt hajtanak végre azokkal szemben, akiket házasságtöréssel vagy lopással gyanúsítanak. A csoport megtiltja a humanitárius szervezetekkel való együttműködést, és blokkolja a segélyszállítmányokat, a 2017-es éhínség ellenére. Az ENSZ szerint mintegy 800 ezer ember volt kénytelen eddig elmenekülni az otthonából.⁸

Nemcsak a fővárost illetően mondható aktívnak a dzsihádistá csoport. A legfontosabb területek továbbra is a Shabelle és Jubba folyók régiói. Az al-Shabaab képes arra, hogy megtámadja a kenyai erőket a keleti határ mentén, célpontba véve kenyai területeket. Az amerikai jelenlét igazából arra elég, hogy megakadályozzák azt, hogy a szervezet nagyszabású támadó offenzívákat hajtson végre, azonban kevés ahhoz, hogy felülkerekedjen a csoporton. Képesek újjáépíteni jelenlétüket a lakott területen belül akkor, ha a szomáli biztonsági erők és az AMISOM nem bírja betölteni azt az űrt, ami szükséges ahhoz, hogy ezt megakadályozzák.⁹

---

⁵ INGIIRIS 2018.

⁶ FELTER – MASTERS – SERGIE 2018.

⁷ CASSIDY 2018.

⁸ FELTER – MASTERS – SERGIE 2018.

⁹ BARNETT 2018.

A klánrendszer

A klánrendszer hierarchikusan strukturált. Különböző szintek alkotják, melyek a kláncsalád, ami a legfelsőbb határa az egész rendszernek, utána jön a klán, az alklán, elsődleges származási vonal és a diya fizető csoport. A szomáli népet egységgé kovácsolja a nyelv, a kultúra és az iszlám iránti elköteleződés mellett a közös ős, Samaale/Samaal és Sab, akik Mohamed próféta állítólagos leszármazottai. A szomáliai társadalmi rendszer központi eleme a genealógia, ami alapot adott a szétválásra is, ami belső hasadást, belső konfliktusokat és idegengyűlöletet okoz.¹⁰

A szomáliai vérvonalrendszer főbb ágai közül négyet a pásztorkodást, legeltető állattenyésztést folytató nomád klán családok – a Dir, a Darood, az Isaaq és a Hawiye – alkotják, akiket együttesen Samaal névvel jelöltek. Két kláncsalád – a Digil és a Rahanwayn – földműveléssel és agrár állattenyésztéssel foglalkozik. A Samaal kláncsaládok a lakosságnak nagyjából a 75%-át teszik ki. Ők alapvetően pásztorkodó életmódot folytatnak. A Sab kláncsaládok a lakosság mintegy 20%-át alkotják.

Bármennyire közös a származásuk, a Samaal és a Sab máshogy fejlődtek, köszönhetően az eltérő természeti adottságoknak. Néhány kivételtől eltekintve a Samaal olyan területeken élt, amelyeken leginkább a teve, juh és kecske tenyésztése volt megoldható. A Sab klánjai a folyók között éltek, ahol szarvasmarhát tenyésztettek és rabszolgákká tették a nem szomáli földműveseket, akik már akkor ott voltak, amikor a két klán megérkezett a térségbe. Az 1920-as években a rabszolgaság megszűnése után a Digil és Rahanwayn klán tagjai maguk végezték a földművelést.

A hagyományos társadalmi struktúrát a versengés és a leszármazási csoportok közötti konfliktusok jellemezték. A Samaal kláncsaládoknál a folyamatos legelő és ivóvíz utáni kutatás képes volt családokat fizikailag is szétválasztani vagy adott esetben egymás ellen fordítani. A Digil és a Rahanweyn klánok, vagyis a földművelők, háborús története alapvetően a nomádok behatolásának leküzdéséről szól.¹¹

Azonban a Samaal kiválóbbnak, magasabb rendűnek ítélte magát a telepes klánoknál. A vérvonal továbbra is a nomád pásztorkodó klánok hűségének központi eleme volt. A Sab kláncsaládok olyan heterogén társadalmat fejlesztettek ki, ahol a származás és a foglalkozás alapján alkottak különböző csoportokat. A csoportos kohézió területi kiterjedést hozott létre a letelepedett földművesek körében. A túlságosan nagy és szétszórta működő kláncsaládok a múltban nem rendelkeztek valódi politikai vagy gazdasági funkcióval.¹²

A klán egyszerre lehet társadalmi és politikai egység. A pásztorkodással foglalkozó klánoknál az identitás sokkal inkább a közös származástudatból ered, mintsem a területhez való tartozásból. A klán a politikai cselekvés felső határát

---

¹⁰ SOMALIA CLANS.

¹¹ SOMALIA CLANS.

¹² SOMALIA CLANS.

jelenti, ami bizonyos területi tulajdont jelent, amit a klán feje irányít, központi igazgatási testület vagy kormány nélkül. A legegkülönültebb csoport a klánon belül az úgynevezett elsődleges vonal. E vonal tagjai önmagukat teljes körű klántagként jellemzik (leginkább 6–10 generációra visszavezetve). Házasságkötés a vonalon kívül lévőkkel történik, ezzel is összekapcsolva a klánt, illetve csökkentik az elsődleges leszármazásból eredő viszályok kockázatát.¹³

Érdemes megemlíteni a vének hagyományosan fontos szerepét a klánon belül. Ők képezik a klán társadalom alapját, hiszen a lakosság elsősorban a klán és a xeer (szokásjog) felé fordul. Ha nem elégedettek a xeer törvényeivel, akkor a bírósághoz fordulnak. A klán és a xeer része a klánrendszernek, csak úgy, mint az írott törvények és a vének döntései, amit bírói úton elfogadnak. A vének kötelessége a béke és biztonság garantálása. Mindenki vagy egy klánhoz, vagy egy kisebbségi csoporthoz tartozik. A társadalom is úgy van felépítve, hogy az egyén ne legyen kiszolgáltatott helyzetben, hanem egy olyan kollektív egység tagja legyen, mint a klán.¹⁴

Az al-Shabaab és a klánrendszer kapcsolata

Az al-Shabaab története és a klánrendszer felépítése után a két fél kapcsolatára térek ki. A dzsihádisták csoport az élet egyre több területén hatással van a klánrendszerre, a klánokra. Elsőnek egy olyan pontot mutatok be, ami a klánrendszernek, a klánoknak is előnyös, mégpedig az iszlám bíróságok intézményét. Az al-Shabaab vezetői és hivatalnokai is tisztában vannak azzal, hogy fenn kell tartani a kapcsolatot a helyi klánokkal és alkánokkal. Az al-Shabaab adminisztrátorai és bíróságai is közvetítőként szolgálnak a klánok közötti vitákban és találkoznak a helyi klánok vagy alkánok vénéivel.¹⁵ Amikor megkérdezték a helyi lakosokat, miért fordulnak az al-Shabaab saria bíróságához, azt felelték, hogy a hagyományos bíróságtól eltérően jelentéktelen a korrupció és a nepotizmus sem jellemző. Kiemelték, hogy számos kormányerő továbbra is fosztogatja és kirabolja őket, míg az al-Shabaab szigorúbban szabályozza az erőit és bünteti azokat, akik megszegik a rendeleteket vagy a lakosság ellen nem törvényesen járnak el. Ez nem jelenti azt, hogy nem követett volna el a szervezet számos visszaélést a lakossággal szemben, ezt már korábban elkövette és ezután is megteszi.

A következő kapcsolódási pont a toborzás, vagyis a terrrorszervezet élőerővel való biztosítása. A szervezet próbálja arra kötelezni a vidéki közösségeket, hogy 8 éves kortól átadják a gyermekeket katonai kiképzés céljából. A kiskorúak alá vannak rendelve a véneknek és a bentlakásos iskolák tanárainak, akiktől az erőszak alkalmazása sem áll távol. A terület, ahová a szervezet figyelme

---

¹³ GUNDEL – ACCORD 2009, 8.

¹⁴ LIFOS 2013.

¹⁵ ANZALONE 2018.

összpontosul a toborzás és átnevelés kapcsán, az Bay régió Délnyugat-Szomáliában, ahol a szárazság és a konfliktusok évek óta sújtják a lakosságot.¹⁶

Ahhoz, hogy az al-Shabaab komoly befolyást tudjon gyakorolni a klánokra, szükség van olyan emberekre a klánokon belül, akik a milicisták érdekeit segítik. Így a vénekre próbálnak hatással lenni, mégpedig úgy, hogy számos vént az al-Shabaab nevez ki, közülük néhány valódi vént, akit a klánok is elismernek. A valódi vének bőkezűbb bánásmódot és nagyobb fizetést kapnak, mint akiket az al-Shabaab nevez ki. A dzsihádisták által kinevezett vének 5000 dollárt és egy pisztolyt kapnak a munkájuk kezdetekor, és a fizetésük 150 dollárnál kezdődik havonta.¹⁷

Az utolsó kapcsolódási pont az al-Shabaab bevételeihez köthető. A szervezet igen nagy hasznot húz anyagi szempontból a klánokból és magából a klánrendszerből. Több összetevője van annak, hogy a klánrendszer akarva akaratlanul hozzájárul az al-Shabaab finanszírozásához. Persze ebből számos régióban igen komoly incidensek alakultak ki a két fél között. Az adókból igen jelentős bevétele származik a szervezetnek. Két fő osztálya van, ami az adók beszedésével foglalkozik: az egyik a Zakawaat Iroda, a másik a Pénzügyi Iroda. Az előbbi a nem pénz alapú adók beszedéséért felelős, például az állatállományért vagy a mezőgazdasági termékekért, míg az utóbbi a pénzben meghatározott adókért felel.¹⁸

Az al-Shabaab klánpolitikája igencsak sűrűlódásokkal teli. Nem zárkózott el attól, hogy megbüntesse a klánok egészét, mivel ellenezték a szervezet politikáját. 2008–2009 között nyílt háború folyt egy közép-szomáliai klán koalícióval. Voltak, akik külföldi támogatással is rendelkeztek.¹⁹ Az al-Shabaab az erőszakot elrettentésre is használja a klánon belül, nem törődve a klánon belüli ranggal. Hiszen a szervezet ugyanolyan rosszul bánik azokkal a törvényt sértő vénekkal, mint bármely más bűnözővel. Az al-Shabaab nem fogadja el, hogy bármely más szervezet erőszakot gyakoroljon a területén, és természetesen rendre utasítja azokat, akik ezt elkövetik.²⁰

Konklúzió

Habár elutasítják a nacionalizmust és a pusztító klánizmust, a dzsihádisták vezetői és hivatalnokai továbbra is tisztában vannak azzal, hogy fenn kell tartani a kapcsolatot a helyi klánokkal és alkánokkal.²¹ Annak ellenére, hogy kísérletet tett arra, hogy a klánok közötti versengéseket túlszárnyalja a pánszomáliai és iszlám elveket üldözvén, az látható, hogy az al-Shabaab belekeveredett a helyi klán alapú vitákba és nem képes felülmúlni őket.²²

---

¹⁶ AL-SHABAAB IS RECRUITING CHILDREN IN SOMALIA.

¹⁷ HIRAAL INSTITUTE 2018a.

¹⁸ HIRAAL INSTITUTE 2018b.

¹⁹ HIRAAL INSTITUTE 2018a.

²⁰ HIRAAL INSTITUTE 2018a.

²¹ ANZALONE 2018.

²² SCHAEFER – BLACK 2011.

Azonban sikeres a klánrendszer manipulálásában, amit az előnyére fordít. A nyugtalanság és a nyers erő kombinációjára támaszkodva a klánok meghajolnak a szervezet akarata előtt. Azokat a véneket, akik ezt nem fogadják el, lecsericlik olyanokra, akik egyetértenek. A kemény politika létrehozta a félelem és harag kultúráját, ami az elnyomott közösségek tömeges leépítését eredményezte. Másrészt egyes klánok a béke őrzőjének tekintik az al-Shabaab szervezetét, hiszen kezelik a klánkonfliktusokat és ritkán erőszakosak az irányításuk alá eső területeken.²³

Amíg a szövetségi kormányzat nem képes olyan alternatívákat kiépíteni, amelyekkel képes átvenni az al-Shabaab helyi közösségekben betöltött szerepét, addig a szervezet igen komoly biztonságpolitikai kockázatot jelent. Jelenleg egyfajta egymásrautaltság figyelhető meg az al-Shabaabot és a klánrendszert illetően. A szervezet nem tud a klánok nélkül élni, azonban ha a klánokat túlságosan elnyomják, elég komoly erőt képviselnek, hogy fellázadjanak és támadást indítsanak, komoly áldozatok árán.²⁴

Internetes források

ANZALONE 2018 = Anzalone, Christopher: Black Banners in Somalia: The State of al-Shabaab's Territorial Insurgency and the Specter of the Islamic State. *Combating Terrorism Center* Volume 11 Issue 3, 2018. március; <https://ctc.usma.edu/black-banners-somalia-state-al-shabaabs-territorial-insurgency-specter-islamic-state/> (Letöltés: 2018.01.02.)

BARNETT 2018 = Barnett, James: Al Shabaab Area of Operations: October 2018. *CriticalThreats.org* 2018.05.10.; https://www.criticalthreats.org/analysis/al-shabaab-area-of-operations-october-2018#_edndd0591d62d4ed247333c2294ab0c2f955 (Letöltés: 2018.11.02.)

CASSIDY 2018 = Cassidy, Matthew: Al Shabaab's Vehicle-Borne IED Campaign: January 2017–March 2018. *CriticalThreats.org* 2018.04.13.; <https://www.criticalthreats.org/analysis/al-shabaabs-vehicle-borne-ied-campaign> (Letöltés: 2018.11.02.)

FELTER – MASTERS – SERGIE 2018 = Felter, Calire – Masters, Jonathan – Sergie, Mohammed Aly: Al-Shabab, Council on Foreign Relations. *Council on Foreign Relations* 2018.01.09.; https://www.cfr.org/backgrounder/al-shabab?fbclid=IwAR0na15tcjgE5CKByMAVW3p5k16lKBOpF3WTAbq4TkRdd_VCYz4cL4rz9NY (Letöltés: 2018.11.02.)

---

²³ HIRAAL INSTITUTE 2018a.

²⁴ ANZALONE 2018.

- GUNDEL 2006 = Gundel, Joakim: The predicament of the 'Oday'. Nairobi 2006; https://logcluster.org/sites/default/files/documents/Gundel_The%2520role%2520of%2520traditional%2520structures.pdf (Letöltés: 2018.10.25.)
- GUNDEL – ACCORD = Gundel, Joakim – ACCORD: Clans in Somalia. Vienna 2009; https://www.ecoi.net/en/file/local/1193130/90_1261130976_accord-report-clans-in-somalia-revised-edition-20091215.pdf (Letöltés: 2018.10.25.)
- INGRIIS 2018 = Ingiriis, Mohamed Haji: The Intervention of al-Shabaab in Somalia: Emulating the Anticolonial Dervishes Movement. *African Affairs* 2018.02.05.; <https://academic.oup.com/afraf/article-abstract/117/467/217/4833880> (Letöltés: 2018.10.28.)
- LIFOS 2013 = Lifos: Government and Clan system in Somalia. Report from Fact Finding Mission to Nairobi, Kenya, and Mogadishu, Hargeisa and Boosaaso in Somalia in June 2012. *Migrationsverket* 2013.03.05.; <https://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=29575> (Letöltés: 2018.10.25.)
- SCHAEFER – BLACK 2011 = Schaefer, Ahren – Black, Andrew: Clan and Conflict in Somalia: Al-Shabaab and the Myth of „Transcending Clan Politics”. *Terrorism Monitor* Volume 9 Issue 40, 2011.11.04.; <https://jamestown.org/program/clan-and-conflict-in-somalia-al-shabaab-and-the-myth-of-transcending-clan-politics/> (Letöltés: 2018.11.02.)
- AL-SHABAAB IS RECRUITING CHILDREN IN SOMALIA = Sz. n.: 'Al-Shabaab is recruiting children in Somalia' – HRW. *Africanews* (é. n.); <http://www.africanews.com/2018/01/16/al-shabab-is-recruiting-children-in-somalia-hrw/> (Letöltés: 2018.11.03.)
- SOMALIA CLANS = Sz. n.: Somalia – Clans. *GlobalSecurity.org* (é. n.); <https://www.globalsecurity.org/military/world/somalia/clans.htm> (Letöltés: 2018.11.02.)
- HIRAAL INSTITUTE 2018a = Sz. n.: Taming the Clans: Al-Shabab's Clan Politics. *Hiraal Institute* 2018.05.31.; <https://hiraalinstitute.org/wp-content/uploads/2018/05/AS-Clan-Politics.pdf> (Letöltés: 2018.11.02.)
- HIRAAL INSTITUTE 2018b = Sz. n.: The AS Finance System. *Hiraal Institute* 2018. július; <https://hiraalinstitute.org/wp-content/uploads/2018/07/AS-Finance-System.pdf> (Letöltés: 2018.11.02.)

The relation between the al-Shabaab and the Somali clansystem

TIBOR PINTÉR

Somalia is the most critical part of the Horn of Africa. Since 1990, anarchy dominated in the country, when different militias and alliances fought against each other killing also the civilians. At this time the international community declared Somalia as a failed state. In 2000's the Islamic Courts Union (ICU) ruled Somalia, but its domination was short-lived because of the counterattack of an interventional alliance. After the ICU's fall the al-Shabaab ascended. This organization has been remarkable enough so far, although, they lost significant areas between 2012–2013. The other important element is the clan system, because it encompasses the entire Somali society and controls it. The relation between al-Shabaab and the clansystem is more and more notable, as the al-Shabaab realised to retain its power the strong connection with the clans inevitable. Although, this relation is vulnerable. My paper's main question is whether the al-Shabaab is able to exceed the clansystem as it said at its founding.